

C9930, 9. lekce, 11. 5. 2020

Slaterovy determinanty a Hartree-Fockova metoda SCF

Doplnění k videu a DÚ

Lowe, Quantum Chemistry, Kapitoly 5 a 11:

5-3, 5-4, 11-3, 11-5, 11-6

Tato prezentace byla vytvořena po nahrání přednáškového videa k dvojímu účelu:

1. Vyjasnění několika přednáškových bodů, které se mi zpětně jeví jako nedovysvětlené nebo utrpěly přeřeknutími.
2. Zadání procvičovacích úloh na doma popř. ke konzultačnímu řešení ve středu 13. 5.

1.1 Přeřeknutí resp. chybějící stříšky u Coulombova operátoru a výměnného operátoru, snímky 9-12

- Hartreeho operátor obsahuje operátor kinetické energie, operátor přitahování jádrem a tzv. Coulombův **operátor** (několikrát **chybně nazván integrálem**).
- Fockův operátor obsahuje totéž co Hartreeho operátor a navíc tzv. výměnný **operátor** (**nikoli integrál**).
- U obou operátorů jsem myslím **stříšky doplňovala až později během výkladu** (video ještě nevidím).

1.2 Přeřeknutí u Coulombova integrálu a výměnného integrálu, snímky 15-19

- Od chvíle, kdy hovoříme nikoli o rovnicích k hledání orbitalů (to byly snímky 9-12), ale již o **energiích počítaných pro výsledné orbitaly** (snímky 14-19), pracujeme se vztahy integrované přes souřadnice obou elektronů.
- V příspěvcích k energii pak vystupuje **Coulombův integrál J_{ij}** a **výměnný integrál K_{ij}** . Nemají stříšku a jsou rovny konkrétním číslům (nikoli operátorovým předpisům).

1.3 Nedovysvětlení vztahu 11-14 na snímku 15

Abstraktní vztah 11-14 jsem se snažila „zprůhlednit“ na příkladu atomu „He, ale vysvětlení jsem nedokázala do konce. Doplňuji níže.

- *Dle výkladu u snímku 12 „působí výměnný operátor $\hat{K}_j$ pouze na elektrony se stejným spinem“.*
- ***Tím je míněno, že výměnný integrál z něj vypočtený je nulový, neboť do něj zahrnujeme i spinové funkce, které integrál pro různé spiny „vynulují“***

- Vztah 11-14 a související definice na snímku 16 jsou ovšem formulovány tak, že se integruje pouze přes prostorovou část orbitalů a spiny se opomíjejí.
- Tím pádem se i pro atom ${}_2\text{He}$ při aplikaci vztahu 11-14, kde $j = 1$ (${}_2\text{He}$ má jeden dvojně obsazený AO) objeví jedenkrát integrál K_{11} (ačkoli nečekáme žádnou výměnu) a integrál J_{11} se objeví dvakrát (ačkoli čekáme pouze jednu repulzi dvou e^-)

- Vtip je v tom, že K_{11} a J_{11} se přesně odečtou.
- Tj. nefyzikální Coulombovská self-repulze elektronu se sebou samým (započtená v nadbytečném J_{11}) se kompenzuje jedním K_{11} přidaným „navíc.“
- Coulombův integrál se zde přesně rovná výměnnému integrálu, protože měníme jeden orbital ($1s$) se zcela stejným ($1s$).

Poznámka: Důvod umělého přidávání

$-K_{ij}$ a $+J_{ij}$ do vztahu 11-4

- Výše popsané přidání selfrepulze ($+J_{ij}$) odečtené nadbytečnou výměnou ($-K_{ij}$) se v rovnicích zavádí proto, aby šla sumace stručně zapsat přes sadu j dvojně obsazených orbitalů.
- Vztah 11-4 ovšem díky tomu platí pouze pro tzv. closed-shell systémy (tj. ty bez nepárových e^-)!

2.1 Cvičení 11.5./1

(Slaterův determinant a antisymetrie, formulováno též ve videu)

- Zapište Slaterův determinant pro atom ${}_{3}\text{Li}$ ve tvaru Lowe/(5-38), tj. s rozepsáním prostorové i spinové části orbitalu pro každý elektron.
- Dle vlastní volby přehodíte pořadí dvou elektronů a rozepsáním determinantu ukažte, že Slaterův determinant se v důsledku toho pouze vynásobí číslem -1.

2.2 Cvičení 11.5./2

(Orbitální celková energie pro atom ${}_4\text{Be}$, započato v přednášce)

- Konkretizujte vztah 11-14 pro atom ${}_4\text{Be}$ v základním stavu ($1s^2 2s^2$) takto:
- Vyjádřete Ψ pro $\Psi = 1s$: Dosadte v 11-14 za ϕ_i , sumaci přes μ převedte na jediný člen a vypište všechny členy sumace přes j .
- Z těchto členů pak ponechte pouze ty, které odpovídají reálným interakcím (neodečtou se navzájem). Ve výsledném vztahu označte členy kinetické energie, přitahování jádrem a odpuzování elektronů.
- Totéž provedte pro Ψ a $\Psi = 2s$.

- Nyní určete součet orbitálních energií

$$\sum 2\varepsilon_i = 2\varepsilon_1 + 2\varepsilon_2$$

- Dále určete fyzikální úvahou, které členy a kolikrát jsou přítomny ve vyjádření skutečné celkové energie systému, E_{TOT} .
- Jak se liší E_{TOT} od součtu orbitálních energií?